

Jan Neruda: Návštěva u dokonávajícího

Listy přítele faráře Fikara naléhaly, děsně se z nich ozýval strach o milovaný život; ouzkost nás všech byla mocnější než všechna naléhavá práce a vybral jsem se na cestu do Nadějkova. Smutnou předtuchou určen vzal jsem Chocholouškova patnáctiletého syna Otakara s sebou, - možnoť, žeť měl otce naposled spatřit živého, naposled se s ním zulíbat. Neřekl jsem mu nic určitého, chudák sám tušil nejhorší.

Překonali jsme příjemnosti jízdy po dostavníku, vyspali se v nepřívětivých Voticích na tvrdé lavici a spatřili konečně Sedlec, rodiště Chocholouškovo. Tam dole na náměstí stojí přívětivý, čerstvě obílený domek, v němž se byl narodil první romanopisec českého národa, tamhle vzadu je skromná stodola, na jejímž mlatu za letní doby stával psací stolec Prokopův, a ostatní bohatší budovy vůkol dívaly se později na nebohého, jak z Polska sem internován potloukal se bez domova v domově svém, jak četníci sledovali každý krok muže, jenž byl příliš dobrým, než aby se odvážil jen postěžovati sobě, jak ponechán beze všech prostředků, zbaven všech pomůcek, zůstaven byl milosti lidské ten, jehož život byl milostí celému národu. Oděv na něm zvětšel, obuv se rozdírala, a přišly dlouhé, chladné noci, za kterých nocleh u četníků vyprošený mdlé hlavě alespoň na okamžik ulehčiti musil. Přední spisovatel! - - Jinde věc k neuvěření, u nás bohužel všem velmi pochopitelnou!

Dále viděl Sedlec rodáka svého, jak milostivě z internace propuštěn „protokolárně přislíbil, že se bude bezouhonně chovati“, a naposled, jak churav, se zdravím zničeným ubíral se do Nadějkova, aby zde zotavení hledal a smrt nalezl. -

K Nadějkovu zamířili jsme pěšky a byli jsme po nějakém bloudění po pěšinách konečně na nadějkovské faře co nejsrdečněji uvítáni.

„Již jsem Prokopovi sdělil, že přijedete se synem,“ pravil důstojný pan farář. „Z počátku nechtěl věřit, pak plakal. Před chvílí teprve pravil: ‚Až to udělá před farou hrr!, budu vědět, že jsou zde.‘ Je s ním mnohem hůř!“

Právě vykonávali u nemocného obtížnou, bolestnou práci obkládání, kterážto práce byla při pokročilém stupni všeobecné vodnatelnosti velmi namáhava pro nemocného i pro služebnictvo. Musili jsme sečkat. Konečně jsme mohli k němu vstoupit.

Chocholoušek ležel na čistém loži, v světničce jako skříňka, naplněné ku podivu čistým vzduchem. Když jsem vstoupil, vztáhl těžké své ruce ke mně. „Bratře, bratře!“ zabědoval radostí i bolem, objímal mne a bohaté slzy vyskočily mu z očí. „Otakare – synu,“ a nemohl dále mluvit. - „Snad mne nepřicházíte pochovat?“ pokračoval po nějakém okamžiku, „eh což – ale povídal jsem vám, Fikare, že jsme v redakci naší jako kopulováni!“

Muže povahy Chocholouškovy netřeba těšit lichými frázemi. Rozmluva měla ihned ráz všeobecnější, mluvilo se o tom i onom. Přiblížil se čas obědu a Chocholoušek prosil, abychom pojedli v jeho světničce, - „rád bych vás užil.“

Po obědě žádal nás sám, abychom ho opustili a později zase přišli. Napadalyť ho časté mrákoty, podřimoval, ještě častěji musil dát se obvazovat a netrpěl při tom žádných nepovoláných v jizbě. Dojem, jaký zevnějšek jeho na mne učinil, byl velmi smutný, zničoval všechnu nádej. Oteklina byla se celého již těla zmocnila v míře hrůzné, oko jeho, dříve vzdor silné krátkozrakosti vždy dosti živé a výrazné, hledělo vyhasle a prázdňě s předmětu na předmět, pleť byla již zesínalá jako u mrtvolky. Vzdor nevyslovitelným bolestem byl trpěliv jako beránek, uposlechl každé žádosti, byl vděčen za každou službičku. A věru že nemohl mít lepšího ošetření, než jakého se mu dostávalo od jeho věrného přítele Fikara a slečny Roziny, sestry tohoto, dámy to pro svou zvláštní lidumilnost vůbec vřele milované. Najali Prokopovi zvláštního posluhu, mysleli jen na něho a s pohnutlivou vymyšlivostí zkoušeli steré prostředky, jak by jeho chuť k jídlu podráždili atd. „Pravím ti, že jsem zde uschován jako v ráji,“ liboval sobě, „to je ti přívětivost a upřímnost ideální!“ Avšak i takových a podobných krátkých rozprav bylo pro slabost Prokopovu, jehož každé slovo namáhalo, jen málo.

Druhého dne, minulé to neděle, byli jsme zrána přivítáni milou zprávou, že Prokop dobře po celou noc spal a že nás již toužebně očekává. Nalezli jsme ho veselého, oko zářilo a mluvilo o náději, pleť byla živa. „Inu to víte, že mráz kopřivu nikdy nespálí,“ liboval sobě v humoru, jaký ho nikdy neopouštěl. „Vidíš, mohls počkat s podobiznou v Rodinné kronice, až jak budu vypadat po desíti letech; proč jsi tak pospíchal, když víš, že mám sedlecké jádro v sobě!“

Počínal již zase pomýšlet na budoucnost. „Až dostanete do redakce první úvodní článek, pomyslete si, že je s Prokopem už zcela hej! A ve Slovanském kněhkupectví řekni, ať mně na mé sebrané spisy připraví šperkové vydání; od září musí každým témdním vyjít sešit. Plány už mám v hlavě, jakmile přijedu do Prahy, začnu nejdřív Husa, a pak Žižku, ovšem, trochu jinak než pan Herloš!“

Příjemnější již dopůldne minuly rychle, odpůldne jsme se rozloučili a dali na cestu, nesouc steré pozdravy a alespoň trochu nádeje.

V pondělí ráno přibyli jsme do Prahy, v úterý dopůldne přišel list se zprávou, že nemoc se zhoršila, odpůldne telegram, že Chocholouška více není. Včera odpůldne ho pochovali na chudičský hřbitov nadějkovský. Ovdověli jsme.

Schoval jsem sobě na památku přepis ouřadní, kterým byl Chocholoušek propuštěn z internace. Tam dole, pod tou chladnou prstí, uvěří se mu již, že není více „pod přímou policejní dohlídkou“, a není více potřebí, „aby protokolárně přislíbil, že se bude bezouhonně chovati“. Ty můj bože, Chocholoušek, jehož mysl po celé živobyті až naivně čistá!

A čím bylo to celé živobyті jeho? – Krátký, zimní den bez slunce; chtěl-li se na okamžik zahřát, musil mnoho pracovat, velmi mnoho.